

Midassen

Auteur(s):

Hartog, J.
Hoogleraar Algemene Economie aan de Universiteit van Amsterdam
J.Hartog@uva.nl

Verschenen in:

ESB, 89e jaargang, nr. 4431, pagina 169, 16 april 2004

Rubriek:

Prikkel

Trefwoord(en):

Ik zou naar de rand van de Noordzee kunnen lopen en daar als Piggelmee mijn wens tegen de branding in kunnen roepen. Hopen dat het welwillend visje in de buurt is om die even in te lossen. Of op zoek gaan naar een Midas superieur aan de ongelukkige, die alles door simpele aanraking in goud veranderde en stikte in zijn eigen zielige materialisme. Een geestelijke Midas zou ik willen, één die zo briljant is dat hij de klemmende problemen van de mensheid in een flits van zijn machtige brein zou doorgronden en deze van een sluitende oplossing zou voorzien. Wij economen weten natuurlijk al eeuwen dat goud maar bijzaak is en dat het ware geluk afhangt van de immateriële aspecten des levens, maar hoe bevorder je die immateriële genoegens? Dromen aan de Noordzeekust helpt niet. Aankloppen bij het Innovatieplatform wel? De innovatie moet toch zorgen voor meer welvaart?

De eu wil in 2010 de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie in de wereld zijn. Nederland draagt aan die ambitie bij met het Innovatieplatform. In het werkplan op hun webstek proef ik een cocktail van meeslepende bevoegenheid en de bedachtzame behoedzaamheid des polders. De drang om de verslonzing in Nederland aan te pakken en weer bij de top te horen in onderzoek en innovatie. Je voelt de ambitie om een omslag teweeg te brengen zoals Van der Zwan met Plaats en Taak van de Nederlandse Industrie deed, maar dan zie ik ook de organisatieschema's met overlegorganen, inventarisaties en vergaderschema's. Onvermijdelijk ongetwijfeld. Toch bevangt me dan de angst of uit al dat overleg de visie en verbeelding zal opbloeien waar het platform op uit is. Was ik een optochtenloper, dan had ik mijn manke spandoekje al klaar: de ware visionair is geen vergaderair.

Ik heb grotere zorgen. Uitdaging en hoge normen, ik ben er helemaal voor, maar het platform legt meteen het accent op techniek, bètawetenschap en productinnovatie. Daarmee mikt het eenzijdig op de Midas, die alles in goud kan veranderen. Ik ben ruimdenkend en gun het de goudzoekers. Als de externe effecten maar binnen de perken blijven. Het lijkt me uitstekend als het platform belemmeringen voor Midas de Goudzoeker wil opruimen. Laat de overheid zorgen voor ruimte voor creativiteit in onderwijs en bedrijfsleven. Dan kan het bedrijfsleven zich bewijzen met hoogwaardige producten die de wereldmarkt veroveren. Maar laat de overheid in een daad van verbeelding ook een tweelingbroer van Midas creëren en de uitdagingen te lijf gaan die des overheids zijn. Bèta en de techniek brengen ons vele zegeningen, maar er zijn diep ingrijpende gevolgen voor de samenleving. Dat zijn haast per definitie externe effecten en daar ligt een zware taak voor de overheid. Laat de overheid ook zorgen voor bezinning op maatschappelijke consequenties.

Mijn zorg gaat verder dan aandacht voor sociale innovatie als contrapunt voor technologische innovatie en een economische orde met minder individuele bescherming. Techniek is uiteindelijk ook beperkt. En ik geloof oprecht dat echte toename van de welvaart moet komen uit betere kennis van mens en samenleving, niet van de techniek. Dat klinkt oubollig en soft, maar dat illustreert juist het probleem. De wetenschap van mens en samenleving moet ontwikkeld worden tot een wetenschap met ontzag en gezag. Veel problemen zijn dringender dan de volgende verbetering van mobieltje en dvd. Wat zijn de gunstigste condities voor een harmonieuze samenleving? Hoe beheers je criminaliteit? We weten precies hoe je een auto maakt die in vijf seconden accelereert van nul naar honderd km per uur. Weten we ook hoe je een samenleving bouwt die in vijf jaar de criminaliteit halveert? We weten hoe je uranium verrijkt, maar weten we net zo precies hoe je een kind verrijkt, intellectueel, moreel en cultureel?

Bevordering van immateriële welvaart vraagt om diepgaande kennis van mens en maatschappij. Er mag van mij royaal worden geïnvesteerd in fundamenteel onderzoek naar menselijke drijfveren en reacties, in relatie met de sociale omgeving. Daarbij zullen disciplines moeten worden gecombineerd, sociale wetenschappen met biologie, met psychologie. Dat levert geen oplossingen voor problemen op korte termijn. De damp van onbehagen in Nederland, over onveiligheid en verharding van de maatschappij, kan er niet even mee worden weggeblazen. Maar dat kan nog minder met een eenvoudige oproep tot herstel van normen en waarden.

Als de overheid een paar vliegen in één klap wil slaan, laat het een onderzoekscentrum voor mens en maatschappij opzetten, op Europees topniveau, zonder concessies aan kwaliteit, met een duurzame financiële garantie, zonder op een dubbeltje te kijken. Midas, voor wetenschappelijk schatgraven naar immaterieel goud.